

Water in de verkiezingsprogramma's

Samenvatting

Water klimt op de ladder van publieke discussie. Door de droogte van de laatste jaren en de slechte staat van ons oppervlaktewater neemt de maatschappelijke aandacht voor water gerelateerde vraagstukken toe. Hoe vertaalt zich dat in de verkiezingsprogramma's van de grootste politieke partijen in de aanlopende verkiezingen? In deze trendalert maken we een vergelijking tussen de verkiezingsprogramma's op het thema water. Hoeveel aandacht besteden de verschillende partijen aan water? In hoeverre zijn er verschillen tussen de standpunten van de partijen? Ook kijken we terug op de op de verkiezingen van 2017. Is er verandering zichtbaar?

Foto: Waterschap Rivierenland

Trendbeschrijving en achtergrond

Water in verkiezingsprogramma's

In een verkiezingsprogramma geeft een politieke partij hun visie weer op de (voor die partij) belangrijke maatschappelijke thema's, eventueel vergezeld van min of meer concrete maatregelen om die visie te realiseren. Er zijn geen formele regels waaraan een verkiezingsprogramma moet voldoen, dus er is behoorlijke variatie in vorm, onderwerpen en lengte.

Een verkiezingsprogramma is geen beleidsdocument. De wensen en standpunten van een politieke partij worden nooit direct in beleid omgezet, maar vormen een startpunt voor onderhandelingen met andere partijen om een coalitie te vormen. Soms worden al tijdens de verkiezingscampagne onderwerpen uit het partijprogramma [afgezwakt](#), wellicht als voorschot op die onderhandelingen.

In deze trendalert analyseren we verkiezingsprogramma's van politieke partijen op het onderwerp water. Bij de selectie van partijen hebben we gekeken naar de huidige zetelaantallen in Eerste en Tweede Kamer en de [meest recente peiling](#) voor de komende verkiezingen. Daarmee komen we op de volgende partijen: VVD, GL-PvdA,

PVV, NSC, BBB, D66, PvdD, CDA, CU en SP. De thema's waarop we de verkiezingsprogramma's hebben bestudeerd zijn (1) waterkwaliteit, (2) waterbeschikbaarheid, (3) waterstof, (4) waterveiligheid, (5) water governance.

Waterkwaliteit

De meeste partijen besteden aandacht aan waterkwaliteit in hun programma, met uitzondering van de PVV die problemen met waterkwaliteit als "bangmakerij" bestempelt. Partijen verschillen in de aard en de mate van de maatregelen die ze voorstellen om de waterkwaliteit te verbeteren.

GL-PvdA spreekt van een "kwaliteitsoffensief", waarbij de nadruk ligt op duurzame en natuurinclusieve landbouw. Het wordt verplicht voor agrariërs om een water- en bodemplan te hebben, maar ze mogen zelf de best passende maatregelen bepalen. Lozingsvergunningen voor onbepaalde tijd worden uitgefaseerd. Bij het verstrekken van nieuwe vergunningen "weegt het voorzorgsprincipe strenger mee". Via het belastingstelsel wil GL-PvdA landbouw en industrie een reële prijs laten betalen voor de maatschappelijke kosten die ze maken.

Ook D66 ziet waterkwaliteit als een serieus probleem en richt zich op (1) het gebruik van mest- en bestrijdingsmiddelen in de landbouw, (2)

toenemend geneesmiddelengebruik, waar producenten medeverantwoordelijk voor worden en waterschappen beter gaan zuiveren en (3) industriële lozingen, waarbij de Kaderrichtlijn Water (KRW) als hard uitgangspunt bij nieuwe vergunningen gaat dienen.

De Partij voor de Dieren (PvdD) gaat een aanzienlijke stap verder. Bedrijven mogen niet langer "milieuvreemde" stoffen lozen. Er worden geen nieuwe lozingsvergunningen uitgegeven en bestaande vergunningen worden ingetrokken. Daarbij neemt het Rijk de regie over het toezicht op en de handhaving van milieuwetgeving.

BBB stelt de KWR-doelen ter discussie. In plaats van zich in te spannen om de huidige KRW-doelen te halen, wil BBB in Brussel pleiten voor andere doelen. Ze streven naar "realistische doelen binnen een realistisch tijdspad, die haalbaar en betaalbaar zijn". Daarnaast wil BBB een uitgebreid meetsysteem om de herkomst van schadelijke stoffen te herleiden en de veroorzakers van lozing of uitspoeling "aan te spreken".

Nieuwe Sociaal Contract (NSC) wil de waterkwaliteit "op orde brengen" door de emissies en lozingen van industrieel en huishoudelijk afvalwater "verder terug te dringen", evenals de uitspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen

(pesticiden). Hoe dat moet gebeuren, licht NSC verder niet toe.

De VVD noemt ook het belang van de KRW-doelen, “omdat we van schoon en veilig water gebruik willen blijven maken”. De VVD wil “aanvullende maatregelen”, maar benadrukt het belang van een “realistische aanpak” en een “gelijk speelveld met onze buurlanden”. De VVD wil daarnaast inzetten op een “bronaanpak om schadelijke stoffen zoveel mogelijk te weren”. De VVD wil “strengere regels en strenger handhaven”.

De ChristenUnie (CU) wil dat de KRW-doelen en normen “bindend doorwerken in de wetgeving, regelgeving en besluitvorming” op de voor de KRW-doelen relevante beleidsterreinen. Bovendien wil CU aanstichters van milieuvervuiling verantwoordelijk houden en kosten voor reiniging en eventuele gezondheidseffecten op hen verhalen.

Het CDA vindt het vooral belangrijk dat de implementatie van de KRW zodanig gebeurt, dat die perspectief biedt voor de land- en tuinbouwsector. Voor de verbetering van de waterkwaliteit wil de partij “afspraken maken met de industrie en de agrarische sector”. De provincies krijgen de mogelijkheid om strenger te zijn bij vergunningverlening en de handhaving van het

lozen ongewenste stoffen worden vergroot. Het CDA gaat niet aan agrariërs voorschrijven hoe ze de waterkwaliteit gaan verbeteren. Wel stelt de overheid heldere en meetbare normen en investeert in de handhaving daarvan.

Waterbeschikbaarheid

Een veelgenoemde maatregel om de waterbeschikbaarheid te vergroten is het vasthouden van zoetwater. VVD, GL-PvdA, NSC, BBB, D66 en CU noemen dit expliciet. GL-PvdA, CU en D66 noemen nadrukkelijk de combinatie tussen natuurontwikkeling en waterberging. BBB wil de grondwaterpeilen “regionaal aanpassen” en waar mogelijk “oude watergangen inzetten”. VVD en NSC willen “meer ruimte voor wateropslag”, maar leggen niet expliciet de link met natuurontwikkeling. Wel plaatst NSC het vraagstuk in de bredere context van een “nieuw Deltaplan om het land te beschermen tegen- en om in te spelen op wateroverlast, bodemdaling én droogte”.

Hieraan gerelateerd is het peilbeheer in het veenweidegebied. GL-PvdA, D66 en PvdD zijn duidelijk in hun voornemen het waterpeil te verhogen. CU zegt het grondwaterpeil “waar mogelijk” te willen verhogen. Het CDA wil kennis vergaren en innovaties stimuleren, onder andere over peil gestuurde onderwaterdrainage. Ook BBB

is “voorstander van gedegen onderzoek naar de gevolgen van en oplossingen voor bodemdaling”.

Een ander instrument om de waterbeschikbaarheid te beïnvloeden is het al of niet vergunnen van grondwateronttrekkingen. GL-PvdA, D66, PvdD willen alle grondwateronttrekkingen vergunningsplichtig maken. CU en VVD willen een meldingsplicht en een vergunningsplicht in geval van schaarste.

Waterbesparing en waterhergebruik zijn ook belangrijke aspecten van waterbeschikbaarheid. D66 besteedt uitgebreid aandacht aan interventies in en rond het huis, zoals regenwateropslag, grijswaterhergebruik en waterbesparing. D66 wil een subsidie beschikbaar stellen voor mensen die in hun bestaande huis een grijswatersysteem willen aanleggen. Ook GL-PvdA en BBB noemen het belang van het gebruik van hemelwater om bijvoorbeeld het toilet door te spoelen. CU noemt dit ook, maar stelt wel expliciet de voorwaarde van volksgezondheid. De VVD stelt simpelweg dat we “proberen water zoveel mogelijk te hergebruiken”.

Waterstof

Vrijwel alle partijen noemen waterstof als mogelijke energiedrager. Er wordt verschillend gedacht over de rol van waterstof en de toegestane energiebron voor de productie van waterstof. GL-PvdA wil aan

de hand van de waterstofladder bepalen waar groene waterstof kan worden ingezet. De overheid investeert mee in de waterstofinfrastructuur, onder andere in een waterstofhub. Voor de productie kijkt men vooral naar het buitenland.

D66 en CU laten expliciet ruimte voor blauwe waterstof in combinatie met CO₂-opvang. D66 ziet overigens geen rol voor waterstof in auto's en woningen, vanwege de schaarste ervan op de korte termijn. VVD wil juist de ontwikkeling van waterstofauto's stimuleren. BBB ziet ook mogelijkheden voor waterstof in de transportsector, maar benadrukt het belang van een gelijk speelveld met buitenlandse ondernemers.

Waterstof zou onder andere door boeren geproduceerd kunnen worden. VVD en NSC noemen nog expliciet het stimuleren van onderzoek naar vliegen op waterstof. CU en GL-PvdA noemen expliciet het ombouwen van gascentrales zodat ze ook op (groene) waterstof kunnen draaien.

Waterveiligheid

De VVD wil dat uiterlijk in 2050 alle dijken en keringen verstevigd zijn. Daarnaast wil de partij "specifieke programma's om ons tegen de rivieren te beschermen doorzetten en waar dat mogelijk is, versnellen". GL-PvdA noemt bij dijkversterking

expliciet de meekoppelkansen, om het maatschappelijk rendement te verhogen.

D66 noemt expliciet het scenario waarin de zeespiegel zodanig stijgt dat de huidige kustbescherming niet meer voldoet. De partij wil daarom voor 2027 starten met "een proefproject voor nieuwe vormen van kustbescherming, zoals een brede dijk en/of eilanden met verschillende functies voor de Zeeuwse kust". De NSC kiest, naast een nieuw Deltaplan, ook voor adaptatie: "In landsdelen die kwetsbaar zijn voor overstroming vanuit zee en rivieren, concentreren we geen functies meer die vitaal zijn voor het land. We spreiden grootschalige nieuwbouwprojecten over het land".

Volgens de PVV moeten we ons niet bang laten maken en is er geen reden voor paniek.

Watergovernance

In bovenstaande paragrafen werd al een aantal governance-aspecten genoemd, zoals het vergunningenbeleid rond onttrekkingen en lozingen.

Er wordt daarnaast verschillend gedacht over de geborgde zetels bij Waterschappen, dat wil zeggen, BBB wil ze graag behouden, terwijl GL-PvdA, D66 en PvdD expliciet pleiten voor afschaffing. Hetzelfde

geldt voor de vrijstelling van drinkwaterbelasting voor grootverbruikers: GL-PvdA en D66 willen dat iedereen hetzelfde belastingtarief betaalt. CU wil dat grond- en leidingwater "beter belast wordt". De andere partijen zwijgen op dit punt.

Vergelijking met 2017

Als we de verkiezingsprogramma's van 2023 vergelijken met die uit 2017 valt direct op dat water voor de meeste partijen een belangrijker thema is geworden. In het Groenlinks-programma van 2017 komt het woord "water" slechts 5 keer voor, terwijl dat in het gecombineerde GL-PvdA 69 keer is.

Ook inhoudelijk zijn er duidelijke verschillen. Hoewel veel van de huidige uitdagingen rond de thema's uit deze trendalert wel worden genoemd, is men in 2017 minder concreet in de oplossingen. Dat geldt met name voor waterkwaliteit. De term Kaderrichtlijn Water komt in geen van de verkiezingsprogramma's uit 2017 voor, in 2023 in vrijwel alle programma's. Ook de voorgestelde oplossingen voor het verbeteren van de waterkwaliteit zijn uitgebreider beschreven.

Nieuw in de verkiezingsprogramma's is ook de nadruk op het vasthouden van zoet water door middel van landschapsinrichting en peilbeheer. Dat wordt door iedere partij wel weer anders ingevuld: GL-PvdA, D66 en PvdD leggen de nadruk op de rol

van de natuur daarin, terwijl VVD, NSC en BBB dit vooral een zaak voor agrariërs vinden.

Waterhergebruik in en rond de woning is in 2017 nog geen thema, terwijl in 2023 veel partijen het belang van waterhergebruik noemen en soms zelfs in detail op het watergebruik in huishoudens ingaan, waaronder het zelf opvangen van water en het gebruik van hemelwater in de woning.

Opvallend is ook de gegroeide aandacht voor waterstof. Waar in 2017 waterstof achteloos in het rijtje van duurzame energie wordt genoemd, hebben partijen in 2023 een meer uitgewerkte visie op de herkomst en het gebruik van waterstof.

Hoewel de verkiezingsprogramma's vooruitblikken richting de toekomst, zijn ze volgend aan het maatschappelijk debat. Alle onderwerpen die sinds 2017 aan de verkiezingsprogramma's zijn toegevoegd, zijn in die periode ook prominent in het nieuws geweest. De meeste verkiezingsprogramma's gaan dus mee met hun tijd, maar zijn zeker niet leidend in het maatschappelijke debat.

Relevantie

Water wordt politiek

Verkiezingsprogramma's dienen om potentiële kiezers te informeren over de visie en standpunten van een partij. Daarin noemen partijen vaak die zaken, waarin ze zich (willen) onderscheiden van andere partijen. Dat verklaart bijvoorbeeld waarom sommige partijen uitgebreid over water schrijven en andere nauwelijks.

De relatieve afwezigheid van water als onderwerp in eerdere verkiezingsprogramma's betekende niet dat er geen belang werd gehecht aan water, maar dat het niet als onderwerp van politieke strijd werd beschouwd. Nu de uitdagingen op het gebied van water toenemen, neemt ook het politieke belang van water als onderwerp toe. Op die manier worden ook de voor de watersector relevante verschillen in politieke opvattingen van de partijen op dit onderwerp zichtbaar.

Om die verschillen zichtbaar te krijgen, moet je soms tussen de regels doorlezen. Vrijwel alle partijen noemen het belang van schoon water, dus op dat punt lijkt men het eens. Maar er is een belangrijk verschil tussen partijen die anderen willen "aanspreken op hun verantwoordelijkheid" of die "alle lozingsvergunningen willen intrekken".

Ook zinsconstructies als "moet worden verminderd" geven weliswaar een wens aan, maar geen handelingsperspectief. Ook woorden als "stimuleren" en "investeren in" geven blijk van een zekere vrijblijvendheid.

Politiek debat betekent ook ruimte voor verandering. Partijen die in hun programma's beloften doen ten aanzien van water, zullen dit ook in beleid willen vertalen, mochten ze in die positie komen. Het is daarom van belang om te kijken naar de mogelijke coalities die na de verkiezingen gevormd kunnen worden.

Traditioneel wordt gesproken over linkse en rechtse partijen, die gezamenlijk een coalitie vormen. Meestal is dat een combinatie tussen een middenpartij (vroeger het CDA), die dan "over links" of "over rechts" kan reageren. Tegenwoordig is er reëel perspectief op een rechtse coalitie of een midden-coalitie, maar eigenlijk geen kans op een linkse coalitie.

Kijkend naar de verkiezingsprogramma's is het maar de vraag hoe daadkrachtig een rechtse coalitie (bijvoorbeeld VVD, BBB, NSC, PVV) aan de slag gaat met de grote vraagstukken op het gebied van waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid. Als het probleem al niet ronduit ontkend wordt (zoals bij PVV en BBB), dan is er weinig bereidheid om

maatregelen te nemen die verder gaan dan “stimuleren” of “aanspreken op”.

Tegelijkertijd is het waterbeheer in Nederland niet exclusief de verantwoordelijkheid van de Rijksoverheid. Provincies, waterschappen, gemeenten en ook drinkwaterbedrijven hebben verantwoordelijkheid en handelingsperspectief om zelf met deze uitdagingen aan de slag te gaan. En, door aandacht te blijven vragen voor deze uitdagingen, komt water bij de volgende verkiezingen wellicht weer een stapje hoger op de politieke agenda.

Meer informatie

<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/politiek/artikel/5417151/timmermans-houdt-niet-langer-vast-aan-2030-om-stikstof-terug-te>

Verkiezingsprogramma's 2017 & 2023

<https://dnpprepo.ub.rug.nl/10858/>

Keywords

Verkiezingen, water, politiek, circulaire economie, WiCE, DWSI